

MAMLAKATDAGI MONOPOLIYAGA QARSHI KURASHNING RAQOBAT MUHITINI SHAKLLANTIRISH

Ortiqboyeva Mushtariy

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti talabasi

Shakirova Nigora

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti Statistika va Ekomometrika kafedrası,

dotsent vazifasini bajaruvchi

Annotatsiya: Bu tezisdagi monopoliyalarning mamlakatimizdagi raqobat va innovatsiyalarga salbiy taʼsirini koʻrsatadi. Bu adolatli raqobatni qoʻllab-quvvatlash va hokimiyatning bir nechta ustun oʻyinchi qoʻlida toʻplanishiga yoʻl qoʻymaslik uchun siyosat va qoidalarni amalga oshirish muhimligini taʼkidlaydi. Javobda, shuningdek, monopoliyaga qarshi qonunlar ijrosini taʼminlash va kichik biznesni yanada dinamik va rang-barang bozor yaratish uchun qoʻllab-quvvatlash muhimligi taʼkidlanadi. Umuman olganda, u monopoliyalarga qarshi kurashish va iqtisodiy oʻsishni ragʻbatlantirish uchun raqobat muhitini qoʻllab-quvvatlovchi choralar qoʻllab-quvvatlaydi.

Kalit soʻzlar: Monopoliya, oʻyinlar, siyosat, qoidalar, biznes, bozor, iqtisodiyot, raqobat.

Annotation: This thesis highlights the detrimental effects of monopolies on competition and innovation in our country. It emphasizes the importance of implementing policies and regulations to promote fair competition and prevent the concentration of power in the hands of a few dominant players. The response also underscores the significance of enforcing antitrust laws and supporting small businesses to create a more dynamic and diverse marketplace. Overall, it advocates for measures that foster a competitive environment to combat monopolies and drive economic growth.

Key words: Monopoly, games, politics, rules, business, market, economy, competition.

Аннотация: В этом тезисе подчеркивается пагубное влияние монополий на конкуренцию и инновации в нашей стране. В нем подчеркивается важность реализации политики и правил, способствующих справедливой конкуренции и предотвращающих концентрацию власти в руках нескольких доминирующих игроков. Ответ также подчеркивает важность обеспечения соблюдения антимонопольного законодательства и поддержки малого бизнеса для создания более динамичного и разнообразного рынка. В целом, он выступает за меры, которые способствуют созданию конкурентной среды для борьбы с монополиями и стимулирования экономического роста.

Ключевые слова: Монополия, игры, политика, правила, бизнес, рынок, экономика, конкуренция.

Monopoliyalar mamlakatimizni azaldan tashvishga solib, raqobat va innovatsiyalarni boʻgʻib, pirovardida isteʼmolchilarga zarar yetkazmoqda. Barcha korxonalar uchun adolatli oʻyin va teng imkoniyatlarni taʼminlaydigan yanada raqobat muhitini yaratish boʻyicha choralar koʻrish zarur.

Monopoliyalar o'z tabiatiga ko'ra narxlarni belgilash, tanlashni cheklash va bozorlarni nazorat qilish huquqiga ega. Bu nafaqat kichik biznesning rivojlanishiga to'sqinlik qiladi, balki iste'molchilar uchun xilma-xillik va sifat etishmasligiga olib keladi. Ushbu muammoga qarshi kurashish uchun raqobatni qo'llab-quvvatlovchi va monopoliyalarning shakllanishiga to'sqinlik qiluvchi siyosat va qoidalarni amalga oshirish juda muhimdir.

Monopol faoliyatni oldini olish va qonunbuzarliklarga yo'l qo'ymaslik uchun, eng avvalo, qaysi tarmoqlarning monopollashganligini yoki bozorda ustunlik mavqeini egallab turganligini bilishimiz zarur. Shu maqsadda Respublikamizda ko'pgina xorij davlatlaridan farqli ravishda monopolist korxonalar davlat reestri yuritib kelinmoqda. Ushbu reestrda tovar bozorida 65 foizdan ortiq ulushga ega bo'lgan va qonun-chilikda belgilangan ayrim holatlarda monopoliyaga qarshi davlat organi qaroriga muvofiq tovar bozoridagi ulushi 35 foizdan yuqori bo'lgan xo'jalik yurituvchi subyektlar kiritib boriladi.[1]

Respublikamizda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanayotgan tadbirkorlik juda tez sur'atlarda rivojlanib bormoqda. Davlat tomonidan tadbirkorlik subyektlariga soliq va boshqa imtiyozlarning berilishi hamda ularni qo'llab-quvvatlovchi turli institutlarning tashkil qilinishi shular jumlasidandir. Jumladan, xo'jalik yurituvchi subyektlarning soliq yukini kamaytirish bo'yicha bir qancha ijobiy ishlar amalga oshirilmoqda, O'zbekistonda aholi va tadbirkorlarning soliq yukini kamaytirish rejalashtirilmoqda. Bu haqda Yangi O'zbekistonning 2022–2026-yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasini 2022-yilda amalga oshirish bo'yicha Yo'l xaritasida nazarda tutilgan. Loyihaga ko'ra, aholi va tadbirkorlik subyektlariga soliq yukini kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqildi hamda korxonalarining mol-mulk solig'i stavkasini 2 foizdan 1,5 foizga kamaytirish belgilandi. Shuningdek, Respublika bo'yicha qo'shimcha 200 ta sanoat zonalarini tashkil etish rejalashtirilmoqda. Bunda: sanoat zonalarining har biriga kamida 15 ta korxonani joylashtirish;

elektr, tabiiy gaz, suv tarmoqlari va yo'l infratuzilmasi yetkazib berishni to'liq Davlat budjeti mablag'lari hisobidan amalga oshirish (buning uchun 2022-yilda 1,5 trln. so'm ajratish).[2]

Monopoliyaga qarshi kurashning asosiy strategiyalaridan biri narxlarni belgilash, takliflarni soxtalashtirish va bozorni taqsimlash kabi raqobatga qarshi amaliyotlarni taqiqlovchi monopoliyaga qarshi qonunlarni amalga oshirishdan iborat. Bu qonunlar teng sharoitlarni ta'minlash va barcha korxonalar muvaffaqiyatga erishish uchun teng imkoniyatlarga ega bo'lishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, biznes landshaftida xilma-xillik va inklyuzivlikni targ'ib qilish hokimiyatning bir nechta ustun o'yinchilar qo'lida to'planishining oldini olishga yordam beradi. Tadbirkorlikni rag'batlantirish, kichik va o'rta korxonalarni qo'llab-quvvatlash yanada dinamik va raqobatbardosh bozorni rivojlantirishga yordam beradi.

Monopoliyaga qarshi faoliyatning funksional va institutsional jihatlaridan samarali foydalanish asosan soliq tizimida olib borilayotgan islohotlar asosiy o'rinda turadi. Soliq tizimi iqtisodiyotning ajralmas bir qismi bo'lib, mamlakatni ijtimoiy va iqtisodiy rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlariga erishishda muhim mexanizm sifatida yorqin namoyon bo'ladi.[3]

Bundan tashqari, infratuzilma va texnologiyalarga sarmoya kiritish barcha o'lchamdagi korxonalar uchun o'yin maydonini tenglashtirishi mumkin, bu esa ularga yirik korporatsiyalar bilan yanada samarali raqobatlashish imkonini beradi. Resurslardan foydalanish va qo'llab-quvvatlashni ta'minlash orqali biz tadbirkorlarga monopoliyalarga qarshi kurashish va iqtisodiyotimizda innovatsiyalarni rivojlantirish imkoniyatini berishimiz mumkin.

Xulosa qilib aytganda, monopoliyaga qarshi kurashda raqobat muhitini yaratish muhim ahamiyatga ega. Adolatli raqobatni, monopoliyaga qarshi qonunlarni qo'llashni va kichik biznesni qo'llab-quvvatlovchi siyosatni amalga oshirish orqali biz biznes va iste'molchilarga foyda keltiradigan yanada jonli va rang-barang bozorni ta'minlashimiz mumkin. Monopoliyalarga qarshi chora ko'rish va yanada adolatli va farovon iqtisodiyotga yo'l ochish vaqti keldi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Global dunyoda ilm-fan va ta'limdagi innovatsion rivojlanishning zamonaviy trendlari 15 dekabr, 2022 yil.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 22-yanvardagi 2017–2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini – Faol tadbirkorlik, innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash yilida amalga oshirishga oid Davlat dasturi to'g'risidagi PF-5308-sonli Farmoni. – Toshkent, 2018-y.
3. Pardaev M., Xasanov B., Isroilov J., Pulatov M., Eshboev O., Xoliqulov A.N. Moliyaviy va boshqaruv tahlili. O'quv-qo'llanma, T.: CHO'lpon, 2012, 400 bet.
4. Xoliqulov A.N., Maxmudova D.R. Iqtisodiyotni strategik rivojlantirish sharoitida kichik biznesni boshqarishni takomillashtirish. Monografiya. Samarqand, SamDCHTI nashr-matbaa markazi, 2020-yil – 126 bet.
5. Abdullaev A., Abdullaeva G., & Umirova G. (2022). Soderjanie stresstirovaniya ekonomicheskoy bezopasnosti bankovskoy sistemi. Inter Conf.
6. stat.uz
7. <https://mineconomy.uz>